

Κοινωνική Ένταξη ατόμων με ειδικές δυνατότητες*

Του κ. Α. Μ. ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΥ

Άναπλ. Καθηγητού του Παν/μίου Αθηνών

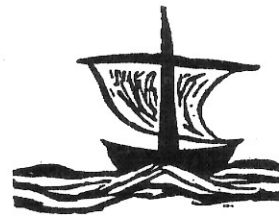
Στην oligόλεπτη εισήγησή μας θα άρκεστούμε πρώτον να διαφωτίσουμε τί σημαίνει ποιμαντική προσέγγιση του θέματος· δεύτερον να θεμελιώσουμε με τρόπο συνοπτικό τὸ λόγο και τὴν πράξη τῆς Ἐκκλησίας ὡς πρὸς τὰ άτομα αὐτά, και τρίτον να ἐπισημάνουμε ὀρισμένες διαστάσεις τῆς παρέμβασης τῆς Ἐκκλησίας για τὴν κοινωνική ἔνταξη τῶν ατόμων με ειδικές δυνατότητες ἢ ἀνάγκες ὅπως μέχρι τώρα συνηθίζοταν να ὀνομάζονται. Κατὰ τὴ συζήτηση, θα ὑπάρξει ἐλπίζουμε ἢ ἀνεση, συνεργάτες μου και ἐγὼ να κάνουμε συγκεκριμένες προτάσεις ἔτσι ὅπως προκύπτουν ἀπὸ τὴν ἔρευνα, τὴ διδασκαλία και τὶς ἐφαρμογές στὸ μάθημα «Ἱστορία και θεωρία τῆς ἐκκλησιαστικῆς κοινωνικῆς διακονίας» και ἄλλα ποιμαντικά μαθήματα πὸ διδάσκονται στὸ Τμήμα Ποιμαντικῆς.

Ποιμαντική προσέγγιση

Ἄν στὴν εισήγησή μας ἐπιχειροῦμε να προσεγγίσουμε ποιμαντικά τὴν κοινωνική ἔνταξη τῶν ατόμων με ειδικές δυνατότητες ἢ ἀνάγκες (Α.Μ.Ε.Δ. ἢ Α.Μ.Ε.Α.), εἶναι γιατί ἡ ποιμαντική προσέγγιση διευκολύνει να δοῦμε στὴν οὐσία τῆς τὴν κοινωνική ἔνταξη αὐτῶν τῶν ατόμων. Ἡ Ποιμαντική, ὅπως εἶναι γνωστό, ὡς «τέχνη τεχνῶν και ἐπιστήμη ἐπιστημῶν» προσπαθεῖ «τὸ πολυτροπώτατον και ποικιλώτατον ζῶον» πὸ εἶναι ὁ ἄνθρωπος, κατὰ τὴν ἔκφραση τοῦ Ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου, να τὸν ὀδηγήσει στὴ μοναδική ποίμνη ὑπὸ τὸ Ἐνα Ποιμένα, να τὸν ἐντάξει και να τὸν συντάξει στὴν Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ, πὸ εἶναι σὺναξη και κοινωνία Θεοῦ και ἀνθρώπων. Σ' αὐτὴ τὴν Κοινωνία εἶναι καλεσμένοι ὅλοι να προσληφθοῦν και να σωθοῦν. Καθὸτι «τὸ ἀπρόσληπτον μένει και ἀθεράπευτον». Ἡ ποιμαντική λοιπὸν προσέγγιση δὲν ἀφήνει περιθώρια ἀποκλεισμοῦ ἀπὸ τὴν μεταμορφωμένη αὐτὴ κοινωνία πὸ εἶναι ἡ Ἐκκλησία παρὰ μόνον ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι ἀπὸ μόνου τους θέτουν τὸν ἑαυτὸ τους ἐκτὸς Ἐκκλησίας. Ὅλοι, κυριολεκτικά ὅλοι, ἔχουν τὴν θέση τους μέσα σ' Αὐτήν· ὁ καθένας ἀνάλογα με τὶς δυνατότητές του, ἀνάλογα με τὶς ἀνάγκες του. Ἡ Ποίμνη ὡς εἰκόνα διαζωγραφεῖ αὐτὴν τὴν ἐνότητα.

Ἄλλὰ και ἡ ἄλλη εἰκόνα τῆς Ἐκκλησίας ὡς νηός, ὡς πλοίου, πὸ βρίσκεται μάλιστα ἀποτυπωμένη στὸ ὀπισθοφύλλο τοῦ προγράμματος τῆς σημερινῆς ἡμερί-

δος, εἶναι μεστὴ νοημάτων. Σ' αὐτὸ τὸ πλοῖο περιλαμβάνονται ὡς ἐπιβάτες ἅπαντες οἱ χριστιανοὶ οἱ ὁποῖοι διασχίζουν τὴ θάλασσα τοῦ παρόντος βίου! Ἡ Ἐκκλησία τελικά εἶναι κιβωτὸς σωτηρίας ὅλων ἐκείνων οἱ ὁποῖοι ἐμπιστεύονται τὴ σωτηρία τους και ἐντάσσονται σ' αὐτήν.

Θεμελίωση

Θεμελιώδης προϋπόθεση ἄλλὰ και προοπτική τῆς Ἐκκλησίας ὅταν ἀσχολεῖται με άτομα με ειδικές ἀνάγκες εἶναι ἡ στάση τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ πρὸς αὐτά. Τὰ άτομα αὐτά εἶναι δυνατόν να τὰ ταυτίσουμε γενικά μ' ἐκείνες τὶς κατηγορίες τῶν προσώπων πὸ ὁ Χριστὸς ἀναφέρει στὴ διήγηση για τὴ Μέλ्लουσα Κρίση (Εὐαγγέλιο τοῦ Ματθαίου, κεφ. 25, στ. 31-46). Τοὺς ἀποκαλεῖ ἀδελφούς, παρόλο ὅτι ἀπὸ τὸν ὑπόλοιπο κόσμο ἔθεωροῦντο ἄσημοι και ἀσήμαντοι (ἐλάχιστοι), ταυτίζεται μαζί τους και μάλιστα θα ζητήσει να δώσουν λόγο και θα καταδικάσει ὅσους δὲν ἔπραξαν αὐτὸ πὸ ἔπρεπε να πράξουν πρὸς αὐτοὺς. Ἀντίθετα θα εὐλογήσει ἐκείνους πὸ τὸ ἔπραξαν.

Γερά θεμελιωμένη ἡ στάση τῆς Ἐκκλησίας στὴ στάση τοῦ Ἰησοῦ φροντίζει ν' ἀνταποκριθεῖ στὶς ἀνάγκες τῶν ατόμων αὐτῶν «κατὰ τὴν ἐκάστου ἰδίαν χρείαν». Μ' αὐτὸν τὸν τρόπο δὲν κατηγοριοποιεῖ και δὲν θέτει στὸ περιθώριο αὐτοὺς τοὺς ἀνθρώπους, προσπαθεῖ ἀπεναντίας να ἐνεργοποιήσει τὶς δυνάμεις τους στὸ μέτρο πὸ μπορεῖ να πραγματοποιηθεῖ αὐτὸ, ἀναγνωρίζοντας ταυτόχρονα τὰ ὄρια πὸ θέτουν ἢ ἀρρώστια τους, ἢ ἀνεπάρκειά τους και γενικά οἱ ἐλείψεις τους.

Ὅλοι δὲν μποροῦν φυσικά να τὰ κάνουν ὅλα. Οἱ μειωμένες δυνατότητες θέτουν ὀπωσδήποτε κάποιους περιορισμούς. Ὁ καθένας θα πρέπει να κάνει αὐτὸ πὸ μπορεῖ, να ἀναπτύξει τὰ δεδομένα του. Ἡ παραβολὴ τῶν ταλάντων στὸ ἴδιο Εὐαγγέλιο (Ματθαίου 25, 14-30) μᾶς δίνει τὸ μέτρο για τὸ τί μποροῦμε να

άπαιτούμε από τους εαυτούς μας και τους άλλους και για τὸ πῶς μπορούμε νὰ συμβάλλουμε στὴν ἀξιοποίηση τῶν ἀνθρώπινων δυνατοτήτων πού μᾶς ἔχουν δοθεῖ. Τὰ δεδομένα αὐτὰ καὶ μᾶς ὀρίζουν καὶ μᾶς περιορίζουν, ἀλλὰ καὶ χαράσσουν τοὺς ὀρίζοντες μέσα καὶ πρὸς τοὺς ὁποίους μπορούμε νὰ κινήθουμε.

Κατὰ παράδοξο τρόπο «ἡ δύναμις» — τοῦ Κυρίου, στὸν Ὅποιο νὰ δώσουμε κάποια μέρα λόγο — ἐν ἀσθενείᾳ τελειοῦται» (Β' Κορινθίους, 12, 9). Μὲ ἄλλα λόγια ἡ δύναμή Του φανερώνεται στὴν πληρότητά της μέσα σ' αὐτὴ τὴν ἀνθρώπινη ἀδυναμία καὶ τὴν ἀνάγκη, τὶς ἀνάγκες, ἀκόμα καὶ τὶς εἰδικές. Σὲ μᾶς ἀπομένει νὰ ἀξιοποιήσουμε, νὰ διπλασιάσουμε ἢ τουλάχιστο ν' αὐξήσουμε αὐτὸ πού μᾶς ἔχει δοθεῖ.

Ἐπισημάνση διαστάσεων

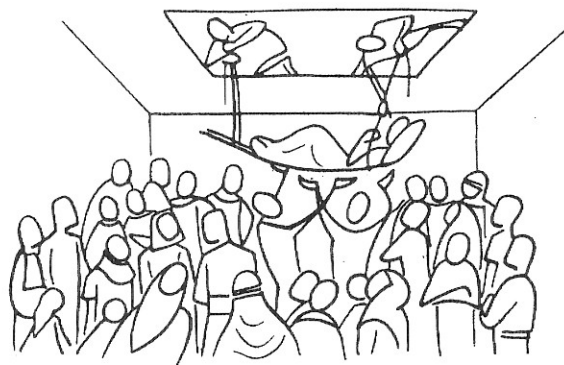
Γιὰ τὴν ἀξιοποίηση, τὸν διπλασιασμό ἢ τὴν αὐξηση τῶν δεδομένων, ἡ Ἐκκλησία ὡς ἐπίσημος ἐκκλησιαστικὸς ὀργανισμὸς μὲ τοὺς ἐξειδικευμένους φορεῖς κοινωνικῆς διακονίας ἢ μὲ τὴν γενικὴ τῆς διοικητικῆς διάρθρωση σὲ Ἱ. Μητροπόλεις ἢ Ἐνορίες εἶναι δυνατόν νὰ λειτουργήσει ὡς *θεραπευτικὴ κοινότητα* πού «θὰ ἀναπληρώνει τὰ ἐλλείποντα καὶ νὰ θεραπεύει τὰ ἀσθενῆ».

Ὁ ποιμαντικὸς λόγος τῆς Ἐκκλησίας θὰ χαράσσει τὶς κατευθυντήριες γραμμὲς πού αὐτὴ ὡς Σῶμα Χριστοῦ θὰ προτείνει γιὰ τὴν ἐνσωμάτωση καὶ ἔνταξη αὐτῶν τῶν ἀτόμων ὄχι μόνο στὴν ἐκκλησιαστικὴ κοινωνία ἀλλὰ καὶ στὴν ὅλη κοινωνικὴ δομὴ. Ὁ λόγος αὐτὸς θὰ πρέπει νὰ εἶναι τέτοιος πού νὰ εὐαισθητοποιεῖ καὶ τὰ μέλη τῆς ἀλλὰ καὶ ἄλλες κατηγορίες πολιτῶν πού δὲν αἰσθάνονται οἰκτεῖοι πρὸς αὐτὴν.

Ἡ ποιμαντικὴ τῆς πράξης θὰ δίνει παραδειγματικὰ τὸ τί μπορεί νὰ σημαίνει, ἀρχῆς γενομένης ἀπὸ τὶς πράξεις τῆς, ἢ ἔνταξη αὐτῆ καὶ ἡ κοινωνικοποίηση ἀτόμων μὲ εἰδικές δυνατότητες. Ἡ πράξη αὐτὴ θὰ στηριζεῖ ὄχι μόνο τὰ συγκεκριμένα αὐτὰ ἄτομα, ἀλλὰ καὶ τὶς οἰκογένειές τους καὶ τὶς ομάδες μέσα στὶς ὁποῖες θὰ ἐντάσσονται μαθησιακὰ ἢ ἐπαγγελματικὰ τὰ ἄτομα αὐτὰ (σχολεῖα, ἐπαγγελματικὲς σχολές, ἐπαγγελματικούς συλλόγους). Ἡ πράξη αὐτὴ μπορεί νὰ ἀπευθύνεται καὶ στὴν κατάρτιση στελεχῶν τῆς πού θὰ συμπαρίστανται σὲ ὁλόκληρο αὐτοῦ τοῦ τύπου ἐκκλησιαστικὸ ἔργο. Ἡ πράξη αὐτὴ θὰ σκοπεύει ὅπως κάθε ἐκκλησιαστικὴ ἐνέργεια — γιὰ νὰ θυμηθούμε καὶ τὴν Γ' εὐχὴ τοῦ Εὐχελαιίου — «στὸ νὰ χαρίσει καὶ τὰ ἄτομα αὐτὰ στὴν Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ, εὐαρεστοῦνται καὶ ποιοῦντα τὸ θέλημά Του».

Χαρακτηριστικὴ ἀποτύπωση αὐτῆς τῆς διαδικασίας ἀλλὰ καὶ παράδειγμα βρῖσκουμε στὴ θεραπεία τοῦ παραλυτικοῦ (Λουκᾶ ε' 17-26). Μὲ τὸ σχόλιο πού ἀκολουθεῖ δὲ διατεινόμεθα ὅτι ἐξαντλούμε ὄλες τὶς πτυχές αὐτῆς τῆς διήγησης ἢ ἀπαντοῦμε σ' ὅλα τὰ

ἀνακύπτοντα ἐρωτήματα. Οἱ βοηθοῦντες τὸν παράλυτο ἔκαναν τὰ ἀδύνατα δυνατὰ, βρῆκαν διέξοδο σὲ ὅ,τι ἐξηρτάτο ἀπὸ αὐτοὺς σὲ ὅλα τὰ ἀδιέξοδα, ξέπερσαν ὅλα τὰ ἐμπόδια καὶ μὲ τρόπο μάλιστα ἀνορθόδοξο, γιὰτὶ ἀφοῦ δὲν μπορούσαν νὰ τὸν βάλουν ἀπὸ

τὴν πόρτα ἀλλ' οὔτε καὶ ἀπὸ τὰ παράθυρα, ἀνέβηκαν στὴ στέγη καὶ τὸν κατέβασαν ἀνάμεσα ἀπὸ τὰ κεραμίδια. Ὅταν ὁ Ἰησοῦς τὸν ἔθεράπευσε τοῦ εἶπε νὰ ἐπιστρέψει στὸ σπίτι του, νὰ ἐνταχθεῖ δηλαδὴ στὶς συνηθεῖς διαδικασίες τῆς καθημερινότητας, ἀπὸ τὶς ὁποῖες πιθανότατα ἦταν ἢ αἰσθανόταν πρὶν ἀποκλεισμένος. Αὐτὸ πού πρέπει νὰ συγκρατήσουμε κυρίως ἀπὸ τὴ διήγηση αὐτὴ, σὲ ἀναφορὰ μὲ τὴ θεματικὴ τῆς παρουσίας εἰσηγήσεως, εἶναι ὅτι γιὰ νὰ φτάσει σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο ὁ παραλυτικὸς εἶχε ἀνάγκη περισσοτέρων ἀνθρώπων καὶ μάλιστα ἀνθρώπων μὲ πίστη. Αὐτοὶ οἱ περισσότεροι ἔκαναν ὅ,τι μπορούσαν, ἀκόμα καὶ ὅ,τι δὲν μπορούσαν ἢ πού δὲν ἦταν συνηθισμένο ἢ καὶ κοινωνικὰ ἀποδεκτὸ γιὰ νὰ φέρουν εἰς πέρας τὴν ἀποστολὴ τους².

* Εἰσηγήση σὰ πλαίσια τῆς πρώτης ἐκδήλωσης τοῦ ἐρευνητικοῦ προγράμματος *Θρησκευτικὴ Ἀγωγή καὶ κοινωνικὴ Ἐνταξη Α.Μ.Ε.Α*, στὴν Αἴθουσα Τελετῶν τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας, τὴ Δευτέρα 9 Μαΐου 1994, μὲ γενικὸ θέμα «Ἐκκλησία καὶ ἄτομα μὲ εἰδικές ἀνάγκες». Ὁ εἰσηγητὴς εἶναι μέλος τῆς ἐπιστημονικῆς ἐπιτροπῆς ἐποπτείας τοῦ ἐρευνητικοῦ προγράμματος.

Ἡ εἰσηγήση αὐτὴ, ἔχει τὴν πρόθεση νὰ χαράξει σὲ μία πρώτη φάση ἀπὸ ποιμαντικὴ σκοπιὰ τὰ ὅρια, τοὺς περιορισμοὺς καὶ τοὺς ὀρίζοντες τῆς κοινωνικῆς ἐνταξης αὐτῶν τῶν ἀτόμων. Γιὰ τὰ εἰδικὰ θέματα πού ἀνακύπτουν καὶ τὴ σχετικὴ βιβλιογραφία θὰ ἐνημερώνουμε ἀπὸ τὴ στήλη αὐτὴ τοὺς ἀναγνώστες μας κατὰ τὴν πορεία τῆς διεξαγωγῆς τοῦ ἐρευνητικοῦ προγράμματος.

1. Ἡ εἰκόνα τοῦ πλοίου στὸ ὀπισθόφυλλο τοῦ προγράμματος προέρχεται ἀπὸ τὴν ἐκδοση Ἀστέρως τοῦ Πηδαλίου, 1970, σ. β', σὲ γραφικὴ παράσταση τοῦ ζωγράφου Ράλλη Κοψίδη. Ἡ γραφικὴ παράσταση πού συνοδεύει τὸ ἄρθρο μᾶς προέρχεται ἀπὸ τὸ περιοδικὸ «Thologia Practica», τεῦχος 1 τοῦ ἔτους 1993, σ. 29.

2. Τὸ σκίτσο τῆς θεραπείας τοῦ παραλυτικοῦ πού δημοσιεύουμε προέρχεται ἀπὸ τὴν Καινὴ Διαθήκη, σὲ νεοελληνικὴ ἀπόδοση, ἐκδοση τῆς «Βιβλικῆς Ἐταιρίας», Ὅχι μοναχὰ μὲ ψωμί..., Ἀθήναι 1975, σ. 147.